

De volgende activiteiten zitten er aan te komen:

Herfstverschijnselen in het bos.

Zaterdag 7 oktober van 10.00 – 12.00 uur

De natuur maakt zich op voor de winter. De bladeren van de bomen vertonen prachtige herfsttinten. Er zijn nog vruchten, zaden en paddenstoelen te zien. U gaat het samen met uw gids zoeken en beleven. Goed schoeisel wordt aanbevolen.

Startpunt: bij het eindpunt van RET tramlijn 4 aan de Molenlaan in Rotterdam-Hillegersberg.

Uw gids en voor meer informatie: Ben Huber (06-1590916)

Paddenstoelen in het Kralingse Bos

Zaterdag 14 oktober van 10.00 - 12.00 uur

Na een korte introductie gaan we op pad om paddenstoelen te zoeken en zo mogelijk te determineren. De wandeling is naast leerzaam ook nog eens gezellig. Vergeet niet een spiegel-tje en een vergrootglas mee te nemen.

Startpunt: Snackbar Veulenhoff, Prinses Beatrixlaan 7, 3062CM Rotterdam (bij de manege)

Bereikbaarheid: dichtstbijzijnde halte OV is metrostation Kralingse Zoom, vandaar 11 min. lopen

Uw gids en voor meer informatie: Rody Klop (06-41229114)

Natuurwandeling door Het Park

Zondag 22 oktober van 13.00 - 15.00 uur

Het Park, gelegen aan de voet van de Euromast, ligt in het oudste wandelgebied van Rotterdam voor de burgerij, die even aan de bedompte en vervuilde stad wilde ontsnappen. Het ademt historie, zowel qua inrichting, gebouwen als beplanting. De verscheidenheid aan bomen is groot.

Startpunt: ingang van Het Park, bij de Noorse Zeemanskerk aan de Westzeedijk 300 te Rotterdam.

Bereikbaarheid: RET tramlijn 8, halte Euromast / Erasmus MC

Uw gidsen en voor meer informatie: Paul Winckers (010-4201750) en Liesbeth den Haan (06-47046122)

Scharrelkids 010

De activiteiten voor kinderen worden aangekondigd op de website van de afdeling.

Meer informatie bij ivn@fijter.nl (Noord) en ivn@ketura.nl (Zuid) en op de website.

Wandelingen alleen voor leden en donateurs.

Utrecht-Terwijde: Maximapark en Haarrijnse Plas +/- 11 km.

Zaterdag 28 Oktober 2017

Verzamelen Centraal Station (achter de bankjes) om 09.15 uur.

De trein vertrekt om 09.25 uur op spoor 16 (overstappen in Woerden)

(E.v.t. wijzigingen geven wij indien nodig tijdig door)

Meer informatie bij: Hanny Bleij: 010-2281155 of Lenie Lelie: 06-44593991

Lenielelie@outlook.com

IN AFWACHTING VAN DE UITSLAG VAN EEN NOG TE HOUDEN ENQUÊTE ONDER LEDEN/DONATEURS WORDEN DE VERSLAGEN VAN ACTIVITEITEN VOORLOPIG ALLEEN IN DE NIEUWSBRIEF EN/OF OP DE WEBSITE GEPLAATST.

Herfstverschijnselen.

In het begin van de herfst kunnen vruchten; zoals bramen, frambozen, druiven, appels en peren, nog worden geoogst. Veel dieren, maar ook mensen, slaan dan aan het hamsteren om met de herfst-oogsten de winter door te komen.

De herfst is ook de tijd van het omvormen. Rijpe zaden verlaten hun huis (omhulsel of schil) om in het voorjaar te ontkiemen. Is er vocht genoeg, dan kunnen er in één nacht of enkele uren paddenstoelen verschijnen. Zwamvlokken verspreiden dan via vruchtlichamen (vaak paddenstoelen) hun sporen. Eenjarige planten verdorren en worden ontleed tot humus. Dode takken komen door stormen soms vervaarlijk krakend omlaag. Bladeren in bomen verkleuren naar prachtige herfsttinten. Bomen verlossen zich daarvan en creëren een natuurlijke deken voor bodem-organismen. Meerjarige planten trekken, in afwachting van een nieuwe lente, hun sappen terug in hun wortels.

Herfst in Het Park © Piet Mulder

Wat gebeurt er allemaal niet in de herfst? In tegenstelling tot wat de meeste mensen denken is de herfst niet het seizoen van afsterven maar van omvormen. Wat is het toch een mooi seizoen.

Beleef de herfst en ga weer eens mee met onze natuurexcursies of wandelingen. Of wijs anderen op onze scharrelkids-activiteiten.

Een mooi gedicht.

In één van de recente Rotterdamse nieuwsbrieven van "Scheurmail" stond een prachtig gedicht over ons eigen Kralingse Bos. Omdat het zo 'n mooi gedicht is wil ik dit bij degene die niet op deze nieuwsbrief zijn geabonneerd graag onder de aandacht brengen.

Het gedicht Kralingse Bos van Nocturne.

Altijd waren er plannen
voor, ooit de geliefde Noorderplas
Een bos waar Rotterdam in zou ontspannen
de dagen dromend, in nieuw groen gras

een bos, zo sterk, dat het geluk kon dragen
vol warme uren zomerlicht
met herfstdruppels benevelde dagen
schommelen met ogen dicht

Brabants groen, warm ontvangen
bijgestaan door de brodeloze hand
zette zijn wortels onbevangen
vaster, omarmde de waterkant

Het Kralinger Hout offerde zijn bijna bomen,
eeuwig jong, maar die het meest oud,
waaronder menigeen uren droomden
op als Hongerwinters brandhout

Het bos, wezenloos en afgemat
ademde, hilde en rouwde nog
met Rotterdam, nu zonder hart
ontredderd door een oorlog

Puin door strijd, scherven verdriet,
kregen hun rustplaats in de plas
moedwillig verzopen, verloren gebied,
vormde land waar water was

Het geluk werd opnieuw gedragen
door kracht van herboren groen
Rotterdam genoot alle dagen,
liefkoosde elk seizoen

Dan dromerige muziek waarop vrijheden dansten
wilde bloemen in warrig haar
Bedwelmdde natuur, drie dagen sjansen,
het antwoord op Woodstock was daar

Altijd zittend aan de waterkant
leer ik, een silhouet is nooit klaar
van een stad, zo recalcitrant
net als dit bos, onverzadigbaar

Waterhuishouding in het Kralingse Bos - een excursieverslag

door Liesbeth den Haan

Op zondagmiddag 17 september 2017 gingen we met een enthousiaste groep van 11 personen, met stralend weer, op pad in het Kralingse Bos. Liesbeth den Haan en Marius Huender fungeerden als natuurgids. Wat hadden we een geluk als je bedenkt dat collega-natuurgids Marlies Butter de zaterdag ervoor noodweer trotseerde en toch haar excursie (in Hitland) door liet gaan. Petje af. In het Bos bleek een voedsel festival te zijn, dat voor enige geluids-overlast zorgde, maar liever dat dan constante hoosbuien.

Het thema van de excursie was de waterhuishouding in de Plas, de waterkwaliteit en de biologische processen die zich in het water afspelen. Het niveau van de Plas wordt zo constant mogelijk op 2,35 m beneden NAP gehouden, en het niveau van de Rotte ligt tussen de 0,90 en 1,20 m beneden NAP. Hieruit volgt dat water dat wordt ingelaten een "val" moet maken. Deze "val" wordt in kleine stapjes gemaakt om de vissen, met name Snoek, de kans te geven vanuit de Plas geschikte paaiplaatsen te bereiken.

We keken naar het water dat wordt gesluisd in de sluis Kralings Verlaat, water dat wordt weggepompt de Rotte in via het visvriendelijke gemaal bij de sluis, gedefosfateerd water dat wordt ingelaten vlak voor de waterval (Wolvenvallei). We volgden het water verder via de

vistrap naar de Heemtuin, via welke het water uiteindelijk uitstroomt in de Plas. Een circulatiepomp zorgt er overigens voor dat de waterval niet droog komt te staan; er wordt immers alleen water ingelaten indien het peil van de Plas dat vereist. In het water van de vistrap zagen we jonge visjes met hun kop stroomopwaarts gericht.

Staande op het vlonderpad vanuit de Heemtuin zagen we het ingrijpen van de mens in de Plas zelf en enkele positieve gevolgen: de verondieping langs

Met buizen onder het Lange Pad wordt het water via de Heemtuin naar de Plas gebracht © Liesbeth den Haan

de oevers en de waterplanten zoals Waterweegbree die hier gedijen. Maar ook vissen, planten en macroplankton en watervlooien zorgen voor een evenwicht in het water. Voorwaarde is de voedselaanvoer (fosfaten, nitraten) beperkt is. Bij overmaat aan voedingsstoffen krijgen Blauwalgen de kans. Die worden aangepakt omdat een belangrijk functie van de Plas recreatie is. Tussendoor bekeken we ook andere verschijnselen in de natuur, zoals enkele mooie paddenstoelen en de gevolgen van de essentaksterfte

Reuzenzwam op een beukenstronk © Piet Mulder

Enquête.

Heeft u de enquête nog niet ingevuld, geef dan alsnog uw mening. Wij hebben graag zoveel mogelijk reacties, zodat we een goed beeld krijgen van de wensen van onze leden en donateurs.

Het Bestuur.

Het is weer tijd voor bollen en knollen

Meer gezond voedsel voor bijen wordt steeds belangrijker om onze bijen te laten overleven. Naast bloeiende wilgen zijn bloeiende bol- en knolgewassen één van de eerste voedselbronnen aan het begin van het bijenseizoen.

Belangrijk is dat deze bollen zonder gif zijn gekweekt, want anders krijgen de bijen in het voorjaar meteen gif via nectar of stuifmeel binnen. Het aanbod van biologische bloembollen is helaas nog minimaal. Daarom wil de Bijenstichting dat aanbod graag uitbreiden. De biologische en BD-imkers zijn, samen met de Nederlandse biologische bloembollentelers en onder auspiciën van SKAL (het Europese controle orgaan voor biologische producten) vier jaar terug gestart met een meerjarenplan biologische bloembollen. Daarbij werken ze samen met o.a. de Bijenstichting en lokale bijenlinten. In het vierde jaar biedt de Bijenstichting een pakket aan van 60 bollen van 5 soorten en zijn de soorten ook los per 10 stuks verkrijgbaar.

Door het gebruik van deze gifvrije bollen draagt u bij aan een gifvrij milieu, ondersteunt u de biologische telers, evenals de biologische- en BD-imkers en dus de bijenpopulatie. Ook zorgt u voor jarenlang plezier van kleurige en fleurige voorjaarsbloemen en zorgt u ervoor dat er in het (vroeg) voorjaar nog meer voedsel voor de bijen beschikbaar is.

Bestellen kan [HIER](#)

Cursus Natuurplezier met Paddenstoelen.

Hallo leden en donateurs van IVN Rotterdam en omstreken,

Misschien zijn er nog geïnteresseerden onder jullie die met onze cursus willen meedoen.

Cursus Natuurplezier met Paddenstoelen vinden, prepareren & determineren

2, 8, 9, 15, 16, 22, 23 oktober 2017

Het NATUURCENTRUM ROTTERDAM organiseert i.s.m. de Kon. Ned. Natuurhistorische Vereniging de Cursus Natuurplezier met Paddenstoelen vinden, prepareren & determineren voor natuurliefhebbers van alle leeftijden in de regio Rotterdam e.o.

Oranje bekerzwam © Ben Huber

Deze instructieve cursus is bij uitstek geschikt voor de natuurliefhebber die kennis wil maken met Nederlandse paddenstoelen en met de methoden om ze te herkennen. Geen voorkennis is vereist.

De cursus bestaat uit 4 maandagavonden en 3 zondagmiddagen en vangt aan op 2 oktober om 19.00 uur in de Natuurstudio op de tweede verdieping van het Nivon-centrum, Dirk Smitsstraat 76, Rotterdam.

Excursies worden om 14.00 uur gehouden in achtereenvolgens het Kralingse Bos, het Lage Bergse bos en het Schiebroekse park.

De cursus wordt ondersteund door brochures, paddenstoelen, gereedschappen, microscopen, boeken en powerpoint-presentaties.

Het verdient aanbeveling zelf één of meer paddenstoelen mee te brengen.

Nadere informatie op de website: www.natuurcentrum-rotterdam.nl/NCR.htm

Cursusgeld is € 45,00

Informatie/aanmelden: Tel: 06-17859440; E-mail: natuurstudio@natuurcentrum-rotterdam.nl

2 oktober

- Kennismaking met verschillende paddenstoelen-vormen
- Kort overzicht van de systematiek van de Nederlandse paddenstoelen
- Wat zijn de algemene kenmerken?
- Waar en wanneer kan je paddenstoelen vinden?
- De levenscyclus van de 'Steeltjeszwammen'
- Bekijken van enkele paddenstoelen vondsten
- Paddenstoelen vinden & verzamelen

.

8 oktober

- Verzamelen in het Kralingse Bos
- Paddenstoelen prepareren & beschrijven
- De levenscyclus van de 'Zakjeszwammen'
- Determineren met het NCR Digitaal Natuurinformatiesysteem
- Hoe paddenstoelen te drogen en hoe te bewaren?

.

Nieuwsbrief nummer 25 d.d. 26 september 2017

IVN Afdeling Rotterdam en omstreken

15 oktober

- Verzamelen in het Lage Bergse Bos
- Paddenstoelen determineren & bewaren
- Determineren van de eigen vondsten direct na de excursie
- Paddenstoelen drogen

.

22 oktober

- Verzamelen in het Schiebroekse park
- Determineren van de eigen vondsten
- Een paddenstoelen-herbarium aanleggen